

Uloga nekih sociodemografskih varijabli i osobina ličnosti u preferiranju različitih vrsta televizijskog nasilja

Golubić, Ema Klara

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:278931>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-26**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij psihologije

Ema Klara Golubić

**ULOGA NEKIH SOCIODEMOGRAFSKIH VARIJABLI I
OSOBINA LIČNOSTI U PREFERIRANJU RAZLIČITIH
VRSTA TELEVIZIJSKOG NASILJA**

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Silvija Ručević

Osijek, 2022.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

Diplomski studij psihologije

Ema Klara Golubić

**ULOGA NEKIH SOCIODEMOGRAFSKIH VARIJABLI I
OSOBINA LIČNOSTI U PREFERIRANJU RAZLIČITIH
VRSTA TELEVIZIJSKOG NASILJA**

Diplomski rad

Društvene znanosti, polje psihologija, grana socijalna psihologija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Silvija Ručević

Osijek, 2022.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 15.9.2022.

Ema Klara Golubić

Ema Klara Golubić, 0122224848

Sadržaj:

Uvod	1
Spolne razlike	3
Empatija	3
Traženje uzbuđenja	5
Mračna tetrada	6
Cilj, problemi i hipoteze istraživanja	9
Cilj istraživanja	9
Problemi istraživanja	9
Hipoteze istraživanja	9
Metoda	10
Sudionici	10
Instrumenti	10
Postupak	13
Rezultati	13
Rasprava	20
Zaključak	27
Literatura	28

Uloga nekih sociodemografskih varijabli i osobina ličnosti u preferiranju različitih vrsta televizijskog nasilja

Sažetak

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati imaju li empatija, traženje uzbuđenja i Mračna tetrada ulogu u preferiranju različitih vrsta televizijskog nasilja. Istraživanje je provedeno online putem Google obrasca. Sudjelovalo je 289 sudionika, u rasponu dobi od 18 do 61, koji preferiraju kriminalističke sadržaje. Sudionici su podijeljeni u tri grupe ovisno o tome preferiraju li nasilne kriminalističke sadržaje, istinite zločine ili nenasilne kriminalističke sadržaje. Primijenjeni su Skala traženja uzbuđenja (Zuckerman, 1979), Indeks interpersonalne reaktivnosti (IRI) (Davis, 1980), Kratki upitnik Mračne trijade (SD3) (Jones i Paulhus, 2012) te Upitnik sadističkih tendencija (VAST) (Paulhus i sur., 2010). Rezultati su pokazali da ne postoji razlika u empatiji, traženju uzbuđenja i Mračnoj tetradi među osobama koje preferiraju nasilne i nenasilne kriminalističke sadržaje te istinite zločine. No, pokazalo se kako će mlađe osobe vjerojatnije odabrati istinite zločine pored nasilnih kriminalističkih sadržaja, a žene istinite zločine pored nenasilnih kriminalističkih sadržaja.

Ključne riječi: televizijsko nasilje, traženje uzbuđenja, empatija, Mračna tetrada

The role of some sociodemographic variables and personality traits in the preference of different types of television violence

Abstract

The aim of this study was to examine the role of empathy, sensation seeking, and the dark tetrad play in preferring different types of television violence. The research was conducted online on 289 participants aged 18 to 61 who preferred criminal content. Participants were divided into three groups depending on whether they preferred violent crime content, true crime or nonviolent crime content. Sensation Seeking Scale (Zuckerman, 1979), Interpersonal Reactivity Indeks (IRI) (Davis, 1980), Short Dark Triad (SD3) (Jones and Paulhus, 2012), and Varieties of Sadistic Tendencies (VAST) (Paulhus et al., 2010) were used for the purpose of this research.. The results showed that there is no difference in empathy, sensation seeking and a dark tetrad among people who prefer violent and non-violent crime content and true crime. However, results also showed that younger people are more likely to choose true crime over violent crime content and women more likely to choose true crime over non-violent crime content.

Uvod

Nasilni televizijski sadržaji postali su iznimno popularnima čemu svjedoče mnogi filmovi i serije koji se emitiraju već dugi niz godina. Nasilje je postalo toliko uobičajeno da je zastupljeno u svim žanrovima što pokazuje istraživanje prema kojem 57% televizijskih programa sadrži neku vrstu nasilja (Krcmar i Greene, 2000), dok čak 91% filmova na televiziji prikazuje nasilje, uključujući i iznimno nasilne oblike (Federman, 1997; Worth i sur., 2008). Nasilje se može definirati kao otvoreni prikaz vjerodostojne prijetnje, stvarne upotrebe fizičke sile ili psihičke povrede kojoj je cilj naštetiti drugom živom biću. Osim toga, nasilju pripadaju i opisi fizički štetnih posljedica koje se pojavljuju kao rezultat nasilja koji nije bio prikazan (Weaver, 2011). Kriminalistički žanr specifičan je po tome što je nasilje njegova glavna karakteristika. Glavni elementi ovoga žanra su zločin, detektiv koji istražuje zločin i rasplet u kojem je počinitelj uhvaćen. Radnja se vrti oko ubojstava, silovanja i otmica. Iako to zvuči zastrašujuće i odbojno, ovaj žanr postao je iznimno popularnim (Cavender i Jurik, 2016). Neke od kriminalističkih serija emitiraju se već godinama i zadržavaju nevjerojatan broj gledatelja (Sarteschi, 2016); *CSI*, *NCIS*, *Kosti* i *Zločinački umovi* samo su neke od njih. Koliko je žanr popularan govori i činjenica da je jedna četvrtina svih fiktivnih knjiga prodanih u Sjedinjenim Američkim Državama i Ujedinjenom Kraljevstvu kriminalističkog žanra, kao i oko 25% najpopularnijih televizijskih programa i oko 20% svih filmova u Ujedinjenom Kraljevstvu (Cavender i Jurik, 2016) te 20% filmova u Sjedinjenim Američkim Državama (Allen i sur., 1998). Kriminalistički žanr dolazi u brojnim oblicima, a jedan od njih su istiniti zločini (engl. *true crime*) (Cavender i Jurik, 2016). Trenutno postoji značajan broj serija i filmova u kojima se detaljno opisuju razni stvarni zločini koje su počinili ljudi diljem svijeta (Sarteschi, 2016). Serije poput *Žene ubojice*, *Kronike zločina* i *Zločini koji su potresli Australiju* samo su neke koje su se emitirale na hrvatskim kanalima. No, povećala se i njihova dostupnost na ostalim platformama poput *Netflix*-a i *HBO*-a pa su tako mnoge serije poput *Sloma*, *Mare iz Easttown-a*, *Tko je ubio Saru?*, *Richard Ramirez: Lov na serijskog ubojicu* vrlo brzo postale jedne od najgledanijih u Republici Hrvatskoj. O značajnoj popularnosti ovog žanra govori i činjenica da knjige o istinitim zločinima često dolaze na prva mjesta *The New York Times* bestsellera (Boling i Hull, 2018) te da postoje programi koji emitiraju isključivo kriminalističke sadržaje poput *RTL: Crime* i *FOX: Crime* te isključivo istinite zločine poput *Investigation Discovery* i *Crime and Investigation*. *New York Times* karakterizirao je *Investigation Discovery* kao jedan od najbrže rastućih programa u državi. Gledateljstvo ovog programa broji više od 100 milijuna kućanstava u 157 država (Sarteschi, 2016). No zašto je to

tako? Televizijski djelatnici smatraju da je nasilje sastavni dio života pa tako mediji prikazivanjem nasilja samo preslikavaju stvarnost. Osim toga, smatraju da se za nasiljem poseže jer je ono primamljiva tema i efikasno sredstvo oko kojeg se može relativno lako izgraditi naracija (Valković, 2010). Portellovo i Mulletovo (2014) istraživanje pokazalo je da što je više situacija ocijenjena prijetećom to se sadržaj smatra zanimljivijim i zabavnijim. Osim ovih, postoje i brojna druga nagađanja oko toga zašto je kriminalistički žanr toliko popularan, a neki od razloga su uživanje u misteriji, uživanje u rješavanju „zagonetke“, užitak gledanja detektiva kako rješavaju slučaj, sretan završetak ili portretiranje problema u društvu (Cavender i Jurik, 2016). Neki smatraju kako iskustvo tragedije kroz film i literaturu nudi siguran, zbog čega i ugodan, način nošenja sa stvarnosti i strahom od smrti (Portell i Mullet, 2014). Fascinacija nasiljem može se objasniti i morbidnom znatiželjom koja se opisuje kao zanimanje za stvari koje su neugodne i povezane sa smrću. Osobe koje imaju izraženu morbidnu znatiželju traže neugodne podražaje umjesto da ih izbjegavaju. Jedan od primjera je zanimacija za opasne ljude i nasilna djela što nude kriminalistički televizijski sadržaji (Scrivner, 2021). Vicary i Fraley (2010) proveli su istraživanje kako bi objasnili zašto su žene toliko fascinirane nasiljem, pogotovo serijskim ubojicama. Tako su u njihovom istraživanju, na primjer, žene češće birale sadržaje o stvarnim zločinima u kojima su opisani načini na koje je žrtva pobjegla od nasilnika. Autori su zaključili kako su žene tim sadržajima privučene iz straha da ne postanu žrtvama. Čitajući o motivima i metodama ubojica uče na koji način mogu spriječiti da postanu žrtvom, odnosno kako se obraniti.

Sve kriminalističke serije slične su po dramatičnosti kojom se priča o zločinu. Dokumentarne serije o zločinima, na primjer, povećavaju svoju dramatičnost napetom glazbom, emocionalnom uključenosti, neizvjesnošću, narativnim pristupom i uključivanjem scena rekonstrukcije zločina. No, jedna od mogućnosti je da su nasilni sadržaji privlačni upravo zbog prethodno navedenih karakteristika medija, a ne zbog samog nasilja (Kort-Butler i Sittner Hartshorn, 2011). Osim toga, kriminalistički sadržaji imaju neke od karakteristika poput novosti, intenziteta, glasnoće i brzine koje su ljudima privlačne (Xie i Lee, 2008). Nadalje, neizvjesnost, kao akutno zastrašujuće shvaćanje loših događaja koji prijete protagonistu, pojačava osjećaje gledatelja i pridonosi intenziviranju pozitivnog doživljaja zadovoljavajućeg raspleta koji gledatelj doživljava kao nagradu (Hoffner i Levine, 2005).

Većina istraživanja o televizijskom nasilju bavila se njegovim učinkom na gledatelja. Najčešći zaključci su da zbog prevelike količine nasilja na televiziji dolazi do banalizacije nasilja, tj. navikavanja na njega, smanjivanja osjetljivosti i empatije prema žrtvi, povećanja količina straha zbog nerealnog portretiranja nasilja u medijima te učenju nasilnih ponašanja,

što može dovesti do imitacije (npr. Haridakis i Rubin, 2003). Ono što je važno naglasiti je da utjecaj koji će nasilje imati na gledatelja ovisi o tri čimbenika, odnosno, o karakteristikama televizijskog sadržaja, karakteristikama društvenog okruženja i karakteristikama gledatelja (Valković, 2010). Karakteristike gledatelja utječu i na izbor sadržaja koje osoba gleda. Tako su spol i osobine ličnosti značajno povezane s preferencijom različitih žanrova (Bowes i sur., 2018). Jedna od pretpostavki je da osobe traže određene sadržaje jer im pružaju osjećaj identiteta i pripadanja te da osobine ličnosti i demografski čimbenici utječu na ono što ljudi očekuju da će dobiti iz medija (Rentfrow i sur., 2011). Stoga će u nastavku biti objašnjen odnos preferiranja kriminalističkog žanra s empatijom, traženjem uzbuđenja i osobinama Mračne tetrade. No, prije toga bit će pojašnjene spolne razlike.

Spolne razlike

Iako su istraživanja pokazala da nasilje prikazano u akcijskim i horor filmovima odbija žene (Weaver, 2011) mnoga istraživanja ukazuju na to da je situacija obrnuta kada se radi o kriminalističkim sadržajima. Vicary i Fraley (2010) proučavali su recenzije knjiga i uočili kako one o istinitim zločinima u najvećem broju recenziraju upravo žene te da će, ako im se ponudi izbor, odabrati knjige o istinitom zločinu češće nego muškarci. Isti podatak dobili su Boling i Hull (2018) koji su napravili analizu slušanja *podcasta* o zločinima. Naposljetku, Davie (2001) navodi kako je skupina ljudi koja gleda televizijske sadržaje o zločinima homogena, da privlači milijune gledatelja te da su većina tih gledatelja žene. Isto potvrđuje i Sarteschi (2016). Dakle, može se zaključiti da, bez obzira na medij u kojem su prikazani, kriminalistički sadržaji imaju većinski žensku publiku.

Empatija

Odnos empatije i uživanja u nasilju već je puno puta istražen, a rezultati konzistentno ukazuju na negativnu povezanost između empatije i gledanja nasilnih televizijskih sadržaja, odnosno da osobe s izraženijom empatijom manje uživaju u nasilnim sadržajima (Hoffner i Levine, 2005; Johnston, 1995; Portell i Mullet, 2014; Bartsch i Mares, 2014). Jedno od mogućih objašnjenja ovog odnosa je da osobe koje imaju izraženu empatiju doživljavaju negativne afektivne reakcije kada gledaju nasilje u filmovima (Johnston, 1995).

Empatija se najjednostavnije može opisati kao odgovor na iskustva drugih (Davis, 2018). Ona omogućava prepoznavanje tuđih emocija i reakciju na njih (Bošnjaković i Radionov, 2018). Empatija je vrlo kompleksan fenomen pod koji spadaju mnoge reakcije i ponašanja poput osjećaja zabrinutosti za druge, doživljavanja emocija koje se podudaraju s emocijama druge osobe, razumijevanja misli i osjećaja drugih itd. Empatija igra ključnu ulogu

u emocionalnim i socijalnim interakcijama jer omogućava uzajamno razumijevanje i suradnju. Utječe na motivaciju kroz prosocijalno ponašanje, altruizam, suosjećanje i brigu za druge. Osim toga, inhibira agresiju i temelj je moralnosti (Bošnjaković i Radionov, 2018). Batson (2009) opisuje osam aspekata empatije: 1) poznavanje unutarnjeg stanja drugih, uključujući njihove misli i osjećaje, 2) usklađivanje pokreta i posture tijela s drugom osobom, 3) mogućnost doživljavanja osjećaja koji doživljava druga osoba, 4) stavljanje sebe u tuđu situaciju, 5) zamišljanje kako se druga osoba osjeća, 6) zamišljanje kako bi netko mogao razmišljati i osjećati se na mjestu neke treće osobe, 7) osjećaj žalosti zbog svjedočenja patnji druge osobe te 8) suosjećanje s osobom koja pati.

Empatija se sastoji od dvije komponente: afektivne i kognitivne. Afektivna komponenta predstavlja emocionalni aspekt empatije, a uključuje doživljavanje i dijeljenje emocija (ugodnih i neugodnih) s drugima (Bošnjaković i Radionov, 2018). Walter (2012) je opisuje kao stanje koje je izazvano afektivnim, zamišljenim ili pretpostavljenim stanjem druge osobe. Uključuje barem nekakvo kognitivno uvažavanje stanja drugoga uključujući zauzimanje perspektive, razlikovanje sebe od drugoga i znanje o uzročnoj vezi između sebe i afektivnog stanja drugoga. Kognitivna komponenta podrazumijeva razumijevanje tuđih osjećaja i viđenje svijeta tuđim očima. Osoba stavlja na stranu vlastitu perspektivu i zauzima tuđu na temelju čega donosi zaključke o sadržaju mentalnog stanja, odnosno vjerovanja, želja, namjera, emocija i afektivnih stanja drugih osoba. Osoba tako razvija razumijevanje i svijest o drugima i njihovim okolnostima te shvaća kako bi neki događaj mogao utjecati na tu osobu (Bošnjaković i Radionov, 2018). Integracija ovih dviju komponenti empatije presudna je za razumijevanje empatije u cjelini jer su komponente međusobno povezane i samo se njihovom integracijom može u potpunosti shvatiti kako osoba opaža, razumije, doživljava i emocionalno reagira na drugu osobu (Bošnjaković i Radionov, 2018).

Tamborini (1996; prema Hoffner i Levine, 2005) je predložio model prema kojem su individualne razlike u empatiji povezane s preferencijom nasilnih sadržaja. On smatra kako kognitivna komponenta empatije prethodi afektivnoj komponenti i tako direktno utječe na emocionalnu reakciju gledatelja. Kognitivna je komponenta zaslužna za razumijevanje stanja i svijesti drugoga, dakle, što osoba bolje razumije (kognitivna komponenta) kako se druga osoba osjeća to će njezina emocionalna reakcija (afektivna komponenta) biti jača. Kako je ta emocionalna reakcija neugodna osoba će manje preferirati nasilne sadržaje. Tijekom tipične empatične reakcije (na prizore nasilja) mogu se identificirati četiri konstrukta koja se javljaju jedan za drugim: 1) antecedenti – odnose se na karakteristike promatrača, „mete“ empatičnog odgovora ili situacije, 2) procesi unutar opažača – odnose se na posebne mehanizme pomoću

kojih se stvaraju empatični odgovori, 3) intrapersonalni odgovor – kognitivni i afektivni odgovori proizvedeni u promatraču koji se ne očituju u ponašanju i 4) interpersonalni ishodi – bihevioralni odgovori koji su usmjereni na primatelja empatične reakcije (Davis, 2018).

Osim empatije, traženje uzbuđenja najčešće je istraživani konstrukt u kontekstu gledanja nasilnih sadržaja (Greene i Krmar, 2005), o čemu će biti riječ u nastavku.

Traženje uzbuđenja

Traženje uzbuđenja je osobina definirana traženjem raznolikog, novog i složenog sadržaja, intenzivnih senzacija i iskustava te spremnosti za preuzimanjem fizičkih, socijalnih, pravnih i financijskih rizika radi samog iskustva (Zuckerman, 1994). Iako se u početku smatralo da traženje uzbuđenja predstavlja jedan generalni faktor (Zuckerman, 1979; prema Zuckerman i Aluja, 2015), novija istraživanja upućuju da se traženje uzbuđenja sastoji od četiri relativno nezavisna faktora: 1) traženje ushićenja i pustolovina, 2) traženje iskustava, 3) dezinhibicije i 4) osjetljivosti na dosadu. Traženje ushićenja i pustolovina predstavlja želju osobe da se bavi raznim ekstremnim sportovima (planinarenje, surfanje, padobranstvo) koji joj pružaju neobična i intenzivna iskustva. Traženje iskustva definirano je traženjem novih umnih i osjetilnih iskustava u glazbi, umjetnosti, putovanjima itd. Dezinhibicija predstavlja želju za sudjelovanjem u kontroverznim društvenim ponašanjima kao što su eksperimentiranje s drogama i alkoholom, brojna seksualna iskustva i slično. Osjetljivost na dosadu odražava netrpeljivost prema rutinskom poslu i dosadnim ljudima, a osobe imaju izraženu potrebu za promjenama i nepredvidljivošću (Zuckerman i Aluja, 2015). Prema Zuckermanu (2000) svakoj osobi je za normalno funkcioniranje potrebna različita razina podraživanja.

Osobe koje su visoko na traženju uzbuđenja mogu svoju potrebu zadovoljiti neposredno, ali i posredno, na primjer gledanjem serija i filmova (Greene i Krmar, 2005). U televizijskim sadržajima traže uzbuđenje koje proizvode vizualno poticajni i nepredvidivi sadržaji. Uzbudjujući filmovi su oni koji sadrže novost, neuobičajene efekte, koji su brzi te imaju intenzivnu glazbu. Sva ta obilježja gledatelji povezuju s televizijskim sadržajima koji sadrže nasilje (Bartsch i Mares, 2014). Tako je pronađena povezanost između traženja uzbuđenja i uživanja u strahu i nasilju (Hoffner i Levine, 2005). Osim toga, pokazalo se da osobe koje su visoko na traženju uzbuđenja preferiraju kompleksne sadržaje (Zuckerman i Aluja, 2015) što je povezano s kriminalističkim serijama i filmovima u kojima se gradi napetost, skupljaju dokazi te se osoba može staviti u ulogu detektiva. Zuckerman (2015) navodi kako osobe koje imaju izraženu crtu traženja uzbuđenja često u kinima gledaju horor filmove te da postižu više rezultate na upitnicima koji ispituju zanimanje za morbidne događaje. Što se njih tiče „loša“ vijest je „dobra“ vijest jer je zanimljivija, odnosno uzbudljivija. Nadalje, osobe koje traže

uzbuđenje spremne su za preuzimanje raznih rizika kako bi ga iskusile (Zuckerman i Aluja, 2015), a poduzimanje rizika povezano je s gledanjem realističnih kriminalističkih serija (Krcmar i Greene, 2000). No, treba napomenuti da se traženje uzbuđenja razlikuje od impulzivnosti. Impulzivnost se definira kao nemogućnost kontrole vlastitih poriva i impulsa bez razmišljanja o posljedicama koje bi određeno ponašanje moglo imati (Stahl i sur., 2014). Dakle, impulzivnost se odnosi na neplanirano, nekontrolirano ponašanje, a traženje uzbuđenja podrazumijeva uživanje u različitim iskustvima i svjesno poduzimanje rizika (Zuckerman, 1994).

U idućem odlomku bit će opisan konstrukt osobina Mračne tetrade i kako bi on mogao biti povezan s gledanjem kriminalističkih sadržaja.

Mračna tetrada

Mračne crte ličnosti karakteriziraju se kao društveno uvredljive, antisocijalne i amoralne osobine povezane sa socijalno nepoželjnim ishodom (Paulhus, 2014). Mračna tetrada obuhvaća najznačajnije socijalno averzivne osobine, odnosno narcizam, makijavelizam, psihopatiju i sadizam (Buckels i sur., 2013). Istraživanja ukazuju na to da se ove osobine mogu svesti pod zajednički faktor zato što dijele određeni dio varijance, no svaka od njih je dovoljno specifična da ih se ne može promatrati kao jedinstveni konstrukt (Buckels i sur., 2013). Mračna tetrada predstavlja subkliničke manifestacije osobina koje postoje u normalnoj populaciji i ne udovoljavaju kriterijima za psihopatologiju (Paulhus, 2014). Najvažnija veza među ovim konstruktima je bešćutnost, tj. manjak empatije prema drugima te tendencija ponašanja usmjerenog ka samopromociji (Paulhus i Williams, 2002).

Narcizam se može opisati kao nerealan osjećaj superiornosti i jedinstvenosti te pretjerani osjećaj ponosa i usmjerenosti na sebe (Trémolière i Djeriouat, 2016). Osobe koje imaju izražene narcističke crte imaju visoko mišljenje o sebi, od drugih zahtijevaju divljenje, poštovanje i visoki status u društvu. Imaju izraženu želju za dominacijom (Damjanović i Međedović, 2021), a vođeni su ciljevima za poboljšanje ega (Paulhus i Jones, 2015). Kontinuirano traže odobravanje drugih, međutim, istovremeno nisu osjetljivi na njihove potrebe te ih smatraju inferiornima (Paulhus i Williams, 2002). Smatraju se jedinstvenima, dominantnima i grandioznima. Osim toga, doživljavaju sebe kao darovite, izvanredne i uspješne pojedince te se aktivno prikazuju na takav način čestim samopromocijama i hvaljenjem vlastitim postignućima. Posjeduju visoko samopoštovanje, no ono je nestabilno zbog čega imaju tendenciju agresivnog reagiranja u situacijama u kojima smatraju da je njihova uljepšana slika o sebi ugrožena (Bushman i Baumeister, 1998).

Makijavelizam je povezan s manipulativnim i eksploatacijskim tendencijama, ciničnim svjetonazorom i prezirom prema konvencionalnom moralu (Trémolière i Djeriouat, 2016). Osobine koje najbolje opisuju makijavelizam su strateška manipulacija, bešćutnost i izgrađivanje saveza s drugima (Paulhus i Jones, 2015). Obilježava ih emocionalna hladnoća, dvoličnost, nedostatak empatije te sklonost pripisivanju krivnje vanjskim čimbenicima (Paulhus i Williams, 2002). Osobe s izraženim makijavelizmom vrlo su oprezne i svjesne kada su njihova ponašanja antisocijalna (Paulhus, 2014) te su sklone obmanjivanju (Damjanović i Međedović, 2021). Karakterizira ih težnja za dugoročnim postignućima koja su spremni ostvariti koristeći se svim mogućim sredstvima, pri čemu stavljaju veliki naglasak na pripremu i planiranje društvenih interakcija te koriste fleksibilne taktike i izgrađuju saveze kako bi ostvarili svoje ciljeve (Appel i sur., 2018).

Psihopate se može opisati kao šarmantne, grandiozne osobe koje iskazuju manipulativnost i patološki su lažljivci. Istraživanja pokazuju kako osobe visoko na psihopatiji imaju manjak kajanja, krivice i empatije, površan afekt i ne prihvataju odgovornost za vlastita djela. Njihov životni stil obilježen je potrebom za stimulacijom, parazitskim stilom života, nerealnim životnim ciljevima i impulzivnošću. Iskazuju antisocijalna ponašanja koja obilježava nemogućnost kontrole ponašanja (Hare i Neumann, 2008). Često imaju negativan (neadaptivan, agresivan) smisao za humor i smiju se drugima kako bi ih povrijedili (Porter i sur., 2014). Osim toga, imaju poteškoća s učenjem iz negativnih povratnih informacija i pokazuju deficite u moralnom rezoniranju (Paulhus i Jones, 2015).

Sadizam se može objasniti tendencijom ljudi da traže i uživaju u mogućnostima da budu zli i okrutni te uživaju u gledanju takvog ponašanja. Prediktor je zanemarivanja odgovornosti koja je temelj moralnog odlučivanja (Trémolière i Djeriouat, 2016). Osobe sa sadističkim tendencijama iskazuju agresivno ponašanje koje se demonstrira u okrutnim postupcima pokrenutim unutrašnjom motivacijom da nanese patnju nevinoj osobi (Damjanović i Međedović, 2021). Ta patnja njima predstavlja užitek koji osobe sa sadističkim tendencijama razlikuje od ostalih osobina Mračne tetrade (Paulhus i Dutton, 2016). Istraživanja su pokazala da osobe koje imaju izraženi sadizam uživaju u ubijanju kukaca i povrjeđivanju nepoznatih osoba više od osoba koje nisu sadisti. Osim toga, spremni su provesti puno vremena odrađujući dosadne zadatke kako bi dobili priliku ozlijediti drugu osobu (Buckels i sur., 2013). Dokazi iz povijesti i evolucijske psihologije upućuju na to da je sadizam urođeni aspekt ljudske prirode čemu svjedoči preplavljenost nasiljem u medijima i igricama (Paulhus i Dutton, 2016). Sadisti općenito uživaju i traže nasilne medijske sadržaje poput patnje, krvavih scena i borbi (Paulhus i Jones, 2015).

Do sada nije bilo istraživanja koja su u vezu dovela osobine Mračne tetrade i gledanje kriminalističkih sadržaja, no provedena su istraživanja o preferenciji nasilja u sportu, video igricama i videima dostupnima na internetu prema kojima se može indirektno zaključiti o odnosu između osobina Mračne tetrade i gledanja kriminalističkih sadržaja. Istraživanje koje su proveli Williams i suradnici (2001) pokazalo je da je narcizam u pozitivnoj korelaciji s gledanjem agresivnih sportova, dok su makijavelizam i psihopatija pozitivno povezani s igranjem i gledanjem agresivnih sportova, a negativno s gledanjem prosocijalnih filmova i neagresivnih sportova. Naposljetku, pokazalo se da osobe s izraženom psihopatijom preferiraju i igranje nasilnih video igrica. Greitemeyer (2015) je također istraživao povezanost Mračne tetrade i igranja nasilnih video igrica. Pokazalo se kako će osobe s izraženim sadizmom vjerojatnije igrati nasilne video igrice od osoba koje nisu sadisti. Osim toga, makijavelizam i psihopatija značajno predviđaju učestalost igranja nasilnih video igrica, no kada se kontrolira sadizam njihova prediktivna snaga nestaje. Istraživanje Portera i suradnika (2014) pokazalo je kako osobe s izraženom psihopatijom i makijavelizmom pokazuju užitak u gledanju nesreće drugih te se užitak povećavao što je nesreća osobe bila gora. Gledanje tužnih slika kod njih izaziva pozitivne emocije te oni zapravo čak i aktivno traže video sadržaje u kojima se osoba ozlijedila i u kojima je prikazna bol. Osim toga, osobe s izraženim makijavelizmom, psihopatijom i sadizmom smatraju nasilje u medijima smiješnim (Allen i sur., 2022). Kjeldgaard-Christiansen i suradnici (2021) istraživali su reakcije na zlikovce u televizijskim sadržajima i pronašli da osobe s višim razinama psihopatije i makijavelizma pozitivnije reagiraju na zlikovce tako da iskazuju uživanje, identifikaciju, fascinaciju i empatiju prema njima. Krause i Rucker (2020) naglašavaju kako je za mogućnost preferiranja negativnih likova važno da pojedinci ne smatraju da će ih društvo osuditi i odbaciti zbog toga. Takvu atmosferu omogućava im popularnost kriminalističkih sadržaja, posebice priča o istinitim zločinima, s obzirom na to da u današnje vrijeme fascinacija i zanimanje za ubojice nije neuobičajena pojava.

Daljnja istraživanja povezanosti osobina ličnosti i preferencije kriminalističkih sadržaja važno je jer je znanje o ovoj temi oskudno. U Republici Hrvatskoj nije provedeno istraživanje o općenitoj preferenciji kriminalističkih sadržaja. Osim toga, do sada se nisu ispitivale razlike u preferiranju različitih kriminalističkih sadržaja, dok broj filmova i serija koji se temelje na istinitim zločinima raste. Ovakva istraživanja važna su kako bi došli do saznanja ima li gledanje različitih kriminalističkih sadržaja jednake posljedice na gledatelja kao i gledanje drugih nasilnih sadržaja, tj. dovode li i oni do banalizacije, desenzitizacije i slično. Osim toga važno je i kako bi moguće negativne posljedice mogle biti naglašene gledateljima, ali i kako bi se

sadržaji mogli dodatno prilagoditi gledateljima te prikazivati na mjestima koja privlače ciljano publiku. U nastavku su opisani cilj, problemi i hipoteze istraživanja.

Cilj, problemi i hipoteze istraživanja

Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati ulogu osobina ličnosti u preferiranju različitih vrsta televizijskog nasilja.

Problemi istraživanja

U skladu s ciljevima istraživanja postavljeni su sljedeći problemi istraživanja:

1. Ispitati ulogu empatije, traženja uzbuđenja i Mračne tetrade kao prediktora preferencije nasilnih kriminalističkih, istinitih zločina i nenasilnih kriminalističkih televizijskih sadržaja, uz kontrolu pojedinih sociodemografskih varijabli (spola, dobi i zanimanja).
2. Ispitati razliku u empatiji, traženju uzbuđenja i Mračnoj tetradi između osoba koje preferiraju različite vrste televizijskog nasilja, uz kontrolu pojedinih sociodemografskih varijabli (spola, dobi i zanimanja).

Hipoteze istraživanja

Na temelju problema istraživanja postavljene su sljedeće hipoteze:

1. Nakon kontrole pojedinih sociodemografskih varijabli (spola, dobi i zanimanja), niska empatija, visoko traženje uzbuđenja i izražene crte Mračne tetrade bit će značajni prediktori preferiranja nasilnih kriminalističkih sadržaja i istinitih zločina, ali ne i nenasilnih.
 - 2a. Nakon kontrole pojedinih sociodemografskih varijabli (spola, dobi i zanimanja), osobe koje preferiraju nasilne kriminalističke sadržaje i osobe koje preferiraju istinite zločine neće se razlikovati u izraženosti empatije, traženja uzbuđenja i osobina Mračne tetrade.
 - 2b. Nakon kontrole pojedinih sociodemografskih varijabli (spola, dobi i zanimanja), osobe koje preferiraju nasilne kriminalističke sadržaje i istinite zločine imat će nižu empatiju i izraženije crte traženja uzbuđenja i Mračne tetrade od osoba koje preferiraju nenasilne kriminalističke sadržaje.

Metoda

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 1056 sudionika koji su podijeljeni u tri grupe s obzirom na preferenciju televizijskog sadržaja. Nasilne kriminalističke sadržaje preferiralo je 877 sudionika, njih 99 istinite zločine, a njih 80 nenasilne kriminalističke sadržaje. S obzirom na veliku razliku u broju sudionika u trima grupama slučajnim odabirom izabrano je 110 sudionika iz grupe koja preferira nasilne kriminalističke sadržaje. Broj sudionika u potonjoj skupini određen je uz pomoć programa G*Power 3.1 (Faul i sur., 2007). Konačni uzorak sastoji se od 289 sudionika od kojih je njih 231 ženskog, a 58 muškog spola. Raspon dobi sudionika bio je od 18 do 61 godina. Prosječna dob svih sudionika iznosila je $M = 28.15$ ($SD = 9.40$). Za sudjelovanje u istraživanju bilo je potrebno da osoba gleda kriminalističke televizijske sadržaje i bude punoljetna.

Prema završenom stupnju obrazovanja, 0.3% sudionika ima završenu osnovnu školu, 47.1% završenu srednju školu, 22.8% preddiplomski ili stručni studij, 27.3% završeni diplomski studij te 2.4% sudionika ima završeni poslijediplomski ili doktorski studij. U istraživanju je sudjelovalo 95 (32.9%) sudionika čije (buduće) zanimanje može biti povezano s kriminalitetom, od toga dva policajca, 16 psihologa, troje socijalnih pedagoga, 24 socijalna radnika, 47 odvjetnika i četvero sudaca.

Instrumenti

Sociodemografski upitnik konstruiran je za potrebe ovog istraživanja i koristio se za ispitivanje demografskih karakteristika sudionika. Upitnikom su prikupljeni podaci o spolu, dobi, socioekonomskom statusu, stupnju obrazovanja i (budućem) zanimanju.

Preferencija televizijskog nasilja mjerila se pitanjem o najzanimljivijoj seriji i/ili filmu kriminalističkog sadržaja. Zadatak sudionika bio je napisati tri serije i/ili filma koji su im najzanimljiviji. U obzir se uzeo samo prvi odgovor, odnosno film/serija. Dva neovisna procjenjivača razvrstala su odgovore sudionika u tri kategorije. Kako bi se utvrdila razina nasilja u filmovima i serijama korištene su upute za roditelje na stranici *IMDb* u kojima je naznačeno kolika je količina i ozbiljnost nasilja u određenom filmu/seriji. Kategorije su: istiniti zločini (filmovi/serije snimljeni prema istinitim događajima, dokumentarci o istinitim zločinima), nasilni kriminalistički sadržaji (filmovi/serije o detektivima koji rješavaju zločine u kojima se prikazuju scene ubojstva, silovanja i drugih vrsta nasilja) te nenasilni

kriminalistički sadržaji (filmovi/serije kriminalističkog sadržaja u kojima nasilje nije slikovito prikazano).

Traženje uzbuđenja mjerilo se hrvatskom verzijom **Skale traženja uzbuđenja** (Sensation Seeking Scale, Form V, Zuckerman, 1979; Šojat, 2007). Skala se sastoji od četiri subskale od kojih svaka obuhvaća 10 čestica: (1) Traženje ushićenja i pustolovina (primjer čestice: „*Ponekad volim raditi nešto što je pomalo zastrašujuće.*“), (2) Traženje iskustva (primjer čestice: „*Volio/la bih kušati novu hranu koju još nisam probao/a.*“), (3) Dezinhibicija (primjer čestice: „*Volim izlaziti s privlačnim osobama suprotnog spola.*“) i (4) Osjetljivost na dosadu (primjer čestice: „*Postanem nemiran/a ako moram duže vrijeme ostati kod kuće.*“). Zadatak sudionika bio je izabrati jedan od dva odgovora koji ga bolje opisuje. Jedan odgovor opisuje pojedinca s visoko izraženom potrebom za uzbuđenjem (vrijednost 1), dok drugi odgovor opisuje pojedinca s nisko izraženom potrebom za uzbuđenjem (vrijednost 0). Individualni rezultat dobiva se po ključu za bodovanje, pri čemu minimalni rezultat na svakoj subskali iznosi 0, a maksimalni 10. Ukupni rezultat dobiva se zbrajanjem rezultata na pojedinim subskalama, dakle minimalni ukupni rezultat iznosi 0, a maksimalni 40. Cronbachov alpha koeficijent pouzdanosti za cijeli upitnik iznosi od $\alpha = .83$ do $.86$ (Zuckerman, 1994). U prethodnim istraživanjima na hrvatskom uzorku pouzdanost za cijelu skalu je iznosila $\alpha = .77$; $\alpha = .76$ za traženje ushićenja i pustolovina, $\alpha = .65$ za traženje iskustava, $\alpha = .72$ za dezinhibiciju i $\alpha = .64$ za osjetljivost na dosadu (Jelinčić, 2020). U ovom istraživanju dobiveni koeficijenti pouzdanosti iznose $\alpha = .79$ za cijelu skalu; $\alpha = .77$ za traženje ushićenja i pustolovina, $\alpha = .57$ za traženje iskustava, $\alpha = .69$ za dezinhibiciju te $\alpha = .43$ za osjetljivost na dosadu. S obzirom na niske koeficijente pouzdanosti, slično prethodnim istraživanjima (npr. Nikolić, 2016; Tilinger, 2021), u ovom istraživanju korišten je samo ukupni rezultat.

Empatija je mjerena hrvatskom verzijom **Indeksa interpersonalne reaktivnosti** (Interpersonal Reactivity Index – IRI; Davis, 1980; Bošnjak, 2017). IRI je mjera koja se sastoji od 28 čestica podijeljenih u četiri subskale (svaka subskala sadrži sedam čestica): (1) Zauzimanje perspektive drugog mjeri spontano zauzimanje stajališta druge osobe (primjer čestice: „*Ako sam siguran/na da sam u pravu u vezi nečega, obično ne trošim vrijeme slušajući argumente drugih.*“; $\alpha = .73$); (2) Fantazija mjeri uživljavanje u osjećaje i postupke likova u knjigama, filmovima i predstavama (primjer čestice: „*Nakon nekog filma ili predstave, osjećao/la sam se kao da sam jedan od likova.*“; $\alpha = .83$); (3) Empatička briga mjeri proživljavanje osjećaja emocionalne topline i brige za druge ljude (primjer čestice: „*Obično me prilično dirnu stvari koje vidim da se događaju oko mene.*“; $\alpha = .73$) i (4) Osobna uznemirenost

mjeri osobne neugodne osjećaje u napetim interpersonalnim situacijama (primjer čestice: „*Plaši me pomisao da se nađem u emocionalno napetoj situaciji.*“; $\alpha = .77$) (De Corte i sur., 2007). U prethodnim istraživanjima na hrvatskom uzorku koeficijenti pouzdanosti iznosili su: $\alpha = .84$ za cijelu skalu, $\alpha = .71$ za subskalu zauzimanja stajališta druge osobe, $\alpha = .77$ za subskalu fantazije, $\alpha = .77$ za subskalu empatičke brige te $\alpha = .77$ za subskalu osobna uznemirenost (Sokić, 2017). Zadatak sudionika je da na skali od 0 do 4 procijene koliko se svaka tvrdnja odnosi na njih (0 – Uopće nije točno za mene, 4 – Potpuno je točno za mene). Rezultati se iskazuju zasebno za svaku subskalu, kao aritmetička sredina sudionikovih odgovora, pri čemu viši rezultat označava veći stupanj empatije. Ukupni rezultat empatijske reaktivnosti dobiva se aritmetičkom sredinom zbroja bodova na svim subskalama. Koeficijenti pouzdanosti dobiveni u ovom istraživanju iznose $\alpha = .81$ za cijelu skalu, $\alpha = .72$ za subskalu zauzimanja stajališta druge osobe, $\alpha = .78$ za subskalu fantazije, $\alpha = .72$ za subskalu empatičke brige te $\alpha = .79$ za subskalu osobna uznemirenost.

Mračna tetrađa ispitala se hrvatskim verzijama dvaju upitnika: Kratkim upitnikom Mračne trijade i Upitnikom sadističkih tendencija. **Kratki upitnik Mračne trijade** (Short Dark Triad – SD3; Jones i Paulhus, 2012; Wertag i sur., 2011) sadrži tri subskale: makijavelizam (primjer čestice: „*Za osvetu treba odabrati pravi trenutak.*“; $\alpha = .74$), narcizam (primjer čestice: „*Brojne grupne aktivnosti znaju biti dosadne bez mene.*“; $\alpha = .69$) i psihopatiju (primjer čestice: „*Ljudi koji mi se zamjere uvijek požale.*“; $\alpha = .73$) (Wertag i sur., 2011). Svaka subskala se sastoji od devet čestica. Zadatak sudionika je procijeniti na skali od 1 do 5 svoje slaganje sa svakom česticom (1 - Uopće se ne slažem, 5 - U potpunosti se slažem). Rezultat se formira zasebno za svaku subskalu kao aritmetička sredina sudionikovih odgovora. Viši rezultat upućuje na veću izraženost pojedine osobine. Dobiveni koeficijenti pouzdanosti u ovom istraživanju iznose $\alpha = .79$ za makijavelizam, $\alpha = .71$ za narcizam te $\alpha = .74$ za psihopatiju.

Subklinički sadizam mjeren je hrvatskom verzijom **Upitnika sadističkih tendencija** (Varieties of Sadistic Tendencies - VAST; Paulhus i sur., 2010; Bukač, 2019). Sastoji se od dvije subskale nazvane Vikarijski sadizam (primjer čestice: „*Volim gledati snimke u kojima se ljudi tuku.*“; od $\alpha = .81$ do $\alpha = .84$) i Izravni sadizam (primjer čestice: „*Uživam ljudima nanositi fizičku bol.*“; od $\alpha = .71$ do $\alpha = .83$). Pouzdanost cijele skale kreće se u rasponu od $\alpha = .85$ do $\alpha = .92$ (Buckels i sur., 2014). U prethodnim istraživanjima na hrvatskom uzorku koeficijent pouzdanosti za vikarijski sadizam iznosio je $\alpha = .79$, za izravni sadizam $\alpha = .70$, dok je pouzdanost ukupne skale iznosila $\alpha = .82$. (Bukač, 2019). Sudionici trebaju procijeniti svoje slaganje sa svakom od čestica na skali od 1 do 5 (1 - Uopće se ne slažem, 5 - U potpunosti se

slažem), pri čemu viši rezultat upućuje na veću izraženost pojedinog oblika sadizma. Rezultat se formira zasebno za svaku subskalu kao aritmetička sredina sudionikovih odgovora, dok je ukupni rezultat izražen aritmetičkom sredinom zbroja rezultata na subskalama. Koeficijent pouzdanosti u ovom istraživanju za vikarijski sadizam iznosi $\alpha = .74$, za izravni sadizam $\alpha = .67$, a pouzdanost ukupne skale iznosi $\alpha = .78$.

Postupak

Istraživanje je provedeno online putem Google obrasca objavljenim na društvenim mrežama (*Facebook, Instagram*) i internetskim stranicama (*Forum.hr, Reddit* i sl.). Istraživanje je provedeno tijekom studenog i prosinca 2021. godine. Za sudjelovanje je bilo nužno da osoba preferira kriminalističke televizijske sadržaje i da je punoljetna. Sudionicima je prije ispunjavanja dana uputa u kojoj su pojašnjeni cilj i svrha istraživanja. Naglašeno im je da je istraživanje dobrovoljno i anonimno, da mogu od njega odustati u bilo kojem trenutku te da će se rezultati analizirati na grupnoj razini. Također, naveden je i kontakt na koji se sudionici mogu javiti ako budu imali pitanja ili žele saznati rezultate istraživanja. Podaci su obrađeni u statističkom programu IBM SPSS V.26.

Rezultati

Kako bi se provjerili uvjeti za korištenje parametrijskih statističkih postupaka, provjeren je normalitet distribucija podataka prikupljenima prethodno opisanim upitnicima. Kolmogorov-Smirnovljevim (K-S) testom utvrđeno je statistički značajno odstupanje od normalne distribucije za skale traženja uzbuđenja, psihopatije i sadizma (Tablica 1). Field (2013) navodi kako kod velikih uzoraka razlika može postati značajna već pri malim odstupanjima zbog čega je provedena i analiza indeksa asimetričnosti i spljoštenosti. Kako bi se distribucija smatrala normalnom potrebno je da vrijednosti za indeks asimetričnosti budu niže od 3, a za indeks spljoštenosti niže od 10 (Kline, 2011). Analizom je utvrđeno kako su indeksi asimetričnosti svih upitnika manji od 3, a indeksi spljoštenosti manji od 10, dakle opravdano je koristiti parametrijske postupke u daljnjoj obradi podataka. Deskriptivni podaci s obzirom na preferenciju televizijskih sadržaja prikazani su u Tablici 1.

Tablica 1*Deskriptivni podaci prema preferiranom televizijskom sadržaju*

Preferirani sadržaj	Varijable	M	SD	Pmin	Pmax	Tmin	Tmax	K-S	AS	K
Nasilni kriminalistički	Traženje uzbuđenja	17.05	6.46	3.00	32.00	0	40	0.09*	0.19	-0.63
	Empatija	2.56	0.43	1.32	3.75	0	5	0.06	-0.03	0.50
	Makijavelizam	3.04	0.77	1.33	4.78	1	5	0.08	-0.04	-0.73
	Narcizam	2.59	0.71	1.11	5.00	1	5	0.07	0.50	0.30
	Psihopatija	2.13	0.75	1.00	4.11	1	5	0.11**	0.57	-0.49
	Sadizam	2.01	0.59	1.14	3.64	1	5	0.12**	1.03	0.46
Istiniti zločini	Traženje uzbuđenja	17.35	5.79	7.00	31.00	0	40	0.09	0.22	-0.75
	Empatija	2.57	0.42	1.46	3.43	0	5	0.06	-0.41	-0.16
	Makijavelizam	3.02	0.74	1.67	5.00	1	5	0.06	0.30	-0.34
	Narcizam	2.56	0.68	1.00	4.44	1	5	0.08	0.27	-0.27
	Psihopatija	2.04	0.67	1.00	3.78	1	5	0.11**	0.48	-0.72
	Sadizam	1.99	0.58	1.29	4.00	1	5	0.17**	1.46	2.27
Nenasilni kriminalistički	Traženje uzbuđenja	17.23	6.49	3.00	30.00	0	40	0.09	0.09	-0.71
	Empatija	2.49	0.48	1.43	3.89	0	5	0.05	0.12	0.19
	Makijavelizam	3.23	0.73	1.67	5.00	1	5	0.06	-0.01	-0.38
	Narcizam	2.67	0.74	1.33	4.56	1	5	0.09	0.11	-0.56
	Psihopatija	2.14	0.62	1.11	4.00	1	5	0.14**	0.56	-0.08
	Sadizam	1.99	0.55	1.14	3.64	1	5	0.13**	0.85	0.40

Napomena: M = aritmetička sredina; SD = standardna devijacija; Pmin = postignuti minimum; Pmax = postignuti maksimum; Tmin = teorijski minimum; Tmax = teorijski maksimum; K-S = Kolmogorov-Smirnovljevi test; AS = indeks asimetričnosti; K = indeks spljoštenost; * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$,

U Tablici 1 može se vidjeti kako su srednje vrijednosti za traženje uzbuđenja, psihopatiju i sadizam bliže nižim teorijskim vrijednostima, dok srednje vrijednosti empatije, makijavelizma i narcizma naginju višim teorijskim vrijednostima.

Uloga empatije, traženja uzbuđenja i Mračne tetrade kao prediktora preferencije pojedinih televizijski sadržaja

Kako bi se provjerila prva hipoteza prema kojoj će nakon kontrole pojedinih sociodemografskih varijabli (spola, dobi i zanimanja), niska empatija, visoko traženje uzbuđenja i izražene crte Mračne tetrade biti značajni prediktori preferiranja nasilnih kriminalističkih sadržaja i istinitih zločina, ali ne i nenasilnih korištena je multinomialna logistička regresija. Multinomialnom logističkom regresijom predviđa se vjerojatnost koja će zavisna varijabla poprimiti određenu kategoriju (npr. preferiranje određenih televizijskih sadržaja) uz dane ostale informacije (npr. empatija, traženje uzbuđenja), a bazira se na pretpostavci da se jednadžba multiple linearne regresije logaritmirala čime se rješava problem narušavanja pretpostavke linearnosti. Kod logističke regresije također je vrlo važno provjeriti pretpostavke multikolinearnosti ($r < .90$), a umjesto metode najmanjih kvadrata i sustava normalnih jednadžbi logistička regresija procjenjuje parametre pomoću metode procjene maksimalnih vjerojatnosti (Tabachnick i Fidell, 2013).

S obzirom na prethodno navedeno, najprije su ispitani odnosi među prediktorima u ovom istraživanju. Kao što se može vidjeti u Tablici 2, jedine varijable koje nisu u značajnoj korelaciji s drugim osobinama ličnosti su narcizam i empatija. Sve ostale varijable su nisko do umjereno značajno povezane. Drugim riječima, među prediktorima nema multikolinearnosti.

Tablica 2

Korelacije među prediktorima

	Empatija	Makijavelizam	Narcizam	Psihopatija	Sadizam
Traženje uzbuđenja	-.17**	.23**	.30**	.45**	.40**
Empatija	—	-.24**	-.07	-.19**	-.29**
Makijavelizam		—	.29**	.62**	.43**
Narcizam			—	.32**	.27**
Psihopatija				—	.61**

*Napomena: * $p < .05$, ** $p < .01$*

U sljedećem koraku provjerena je i potencijalna uloga sociodemografskih varijabli, odnosno spola, dobi i zanimanja. Hi-kvadrat testom potvrđeno je da se grupe (preferencija nasilnih kriminalističkih sadržaja, preferencija istinitih zločina i preferencija nenasilnih kriminalističkih sadržaja) razlikuju u spolu $\chi^2 (2, N = 289) = 8.87, p = .01$ i zanimanju $\chi^2 (2, N = 289) = 7.74, p = .02$. Naime, žene (37.7%) su značajno više preferirale istinite zločine nego muškarci (20.7%), dok su muškarci (41.1%) značajno preferirali nenasilne kriminalističke sadržaje od žena (24.2%). Nadalje, pokazalo se kako osobe čije je zanimanje povezano s kriminalitetom (45.3%) značajno više preferiraju istinite zločine nego osobe čije zanimanje nije povezano s kriminalitetom (28.9%).

Naposljetku, jednostavnom analizom varijance (ANOVA) utvrđena je statistički značajna razlika u dobi među trima grupama, $F (2, 289) = 5.29, p < .01, \eta_p^2 = .04$. Bonferronijevim post hoc testom utvrđeno je da su sudionici koji preferiraju istinite zločine značajno mlađi ($M = 25.74, SD = 6.69$) i od sudionika koji preferiraju nasilne ($M = 29.05, SD = 9.80; p < .05$) i od sudionika koji preferiraju nenasilne kriminalističke sadržaje ($M = 29.89, SD = 11.08; p < .01$) Suprotno tome, sudionici koji preferiraju nasilne i nenasilne kriminalističke sadržaje se nisu značajno razlikovali s obzirom na dob.

Ukupno uzevši, spol, zanimanje i dob će se u analize u nastavku uključiti kao kontrolne varijable (multinomialna logistička regresija) ili kovarijati (multivarijatna analiza kovariance /MANCOVA). Naposljetku, provedena je multinomialna logistička regresija, a rezultati su prikazani u Tablici 3.

Tablica 3*Rezultati multinomialne logističke regresije*

Preferencija		B	Standardna pogreška	Wald	df	Exp(B)	95% interval pouzdanosti Exp(B)	
kriminalističkih sadržaja							Donja granica	Gornja granica
Nasilni kriminalistički sadržaji	Spol	0.52	.46	1.32	1	1.69	0.69	4.13
	Dob	0.04*	.02	4.75	1	1.04	1.00	1.08
	Zanimanje	0.51	.31	2.80	1	1.67	0.92	3.05
	Traženje uzbuđenja	-0.03	.03	1.06	1	0.97	0.92	1.03
	Empatija	-0.03	.35	0.01	1	0.97	0.49	1.94
	Makijavelizam	-0.22	.25	0.76	1	0.80	0.49	1.32
	Narcizam	0.08	.22	0.14	1	1.09	0.70	1.69
	Psihopatija	0.45	.32	1.93	1	1.56	0.83	2.94
Sadizam	-0.09	.35	0.07	1	0.91	0.46	1.82	
Nenasilni kriminalistički sadržaji	Spol	1.15*	.47	5.98	1	3.17	1.26	7.99
	Dob	0.04*	.02	4.06	1	1.04	1.00	1.08
	Zanimanje	0.54	.35	2.44	1	1.72	0.87	3.38
	Traženje uzbuđenja	-0.02	.03	0.63	1	0.98	0.92	1.04
	Empatija	-0.26	.39	0.45	1	0.77	0.36	1.64
	Makijavelizam	0.21	.28	0.59	1	1.24	0.72	2.12
	Narcizam	0.27	.25	1.15	1	1.31	0.80	2.12
	Psihopatija	0.25	.35	0.51	1	1.28	0.65	2.53
Sadizam	-0.59	.39	2.25	1	0.55	0.26	1.20	

Napomena: referenta kategorija: istiniti zločini, 1= žena, 1 = zanimanje povezano s kriminalitetom (policajac, vojnik, psiholog, socijalni pedagog, socijalni radnik, odvjetnik, sudac)

* $p < .05$, ** $p < .01$, ***** $p < .001$

Iako je model značajan [$\chi^2(14) = 28.73, p < .05$], tri grupe se međusobno značajno ne razlikuju po ispitivanim varijablama, odnosno empatiji, traženju uzbuđenja i osobinama Mračne tetradе. Drugim riječima, na temelju njih nije moguće predvidjeti pripadnost grupi tj. preferenciju određenih televizijskih sadržaja. No, sukladno rezultatima hi-kvadrat testa i ANOVA-e, što je osoba mlađa to je veća vjerojatnost da će izabrati sadržaje o istinitim zločinima pored nasilnih i nenasilnih kriminalističkih sadržaja. Muškarci će vjerojatnije odabrati nenasilne kriminalističke sadržaje pored istinitih zločina. Među ostalim varijablama nema značajne razlike. S obzirom na rezultate, prva hipoteza, odnosno da će nakon kontrole pojedinih sociodemografskih varijabli (spola, dobi i zanimanja), niska empatija, visoko traženje uzbuđenja i izražene crte Mračne tetradе biti značajni prediktori preferiranja nasilnih kriminalističkih sadržaja i istinitih zločina, ali ne i nenasilnih se odbacuje.

Usporedba grupa različite preferencije televizijskih sadržaja s obzirom na traženje uzbuđenja, empatije i osobina Mračne tetradе

Kako bi se odgovorilo na drugi istraživački problem, odnosno ispitalo postoje li razlike u traženju uzbuđenja, empatiji i Mračnoj tetradi među grupama s obzirom na preferenciju televizijskih sadržaja provedena je multivarijatna jednosmjerna analiza kovarijance (MANCOVA). Da podsjetimo, kako su se grupe koje preferiraju različite kriminalističke sadržaje (nasilne, istinite zločine i nenasilne) međusobno razlikovale s obzirom na pojedine sociodemografske varijable, kao kovarijati su u analizu uključeni spol, dob i zanimanje. Rezultati MANCOVA-e su prikazani u Tablici 4.

Kao što je vidljivo iz Tablice 4, nakon kontrole spola, dobi i zanimanja, osobe koje preferiraju različite kriminalističke sadržaje ne razlikuju se statistički značajno u izraženosti empatije, traženju uzbuđenja i osobinama Mračne tetradе. S obzirom na rezultate, hipoteza 2a, odnosno da se osobe koje preferiraju nasilne kriminalističke sadržaje i osobe koje preferiraju istinite zločine nakon kontrole pojedinih sociodemografskih varijabli (spola, dobi i zanimanja) neće se razlikovati u izraženosti empatije, traženja uzbuđenja i osobina Mračne tetradе se potvrđuje.

Suprotno tome, hipoteza 2b, odnosno da će nakon kontrole pojedinih sociodemografskih varijabli (spola, dobi i zanimanja), osobe koje preferiraju nasilne kriminalističke sadržaje i istinite zločine imati nižu empatiju i izraženije crte traženja uzbuđenja i Mračne tetradе od osoba koje preferiraju nenasilne kriminalističke sadržaj se odbacuje.

Tablica 4*Usporedba triju skupina s obzirom na traženje uzbuđenja, Mračnu tetradu i empatiju*

Varijabla grupiranja	Kriterij	<i>F</i>	Veličina učinka (η_p^2)
Preferencija kriminalističkih sadržaja	Traženje uzbuđenja	0.19	—
	Makijavelizam	0.99	—
	Narcizam	0.51	—
	Psihopatija	0.35	—
	Sadizam	0.52	—
	Empatija	0.28	—
Kovarijati			
Spol	Traženje uzbuđenja	5.32**	.018
	Makijavelizam	17.39**	.058
	Narcizam	0.88	—
	Psihopatija	11.54**	.039
	Sadizam	59.52**	.174
	Empatija	30.00**	.096
Dob	Traženje uzbuđenja	2.63	—
	Makijavelizam	0.01	—
	Narcizam	1.27	—
	Psihopatija	3.19	—
	Sadizam	7.85**	.027
	Empatija	2.46	—
Zanimanje	Traženje uzbuđenja	3.27	—
	Makijavelizam	0.04	—
	Narcizam	0.00	—
	Psihopatija	0.39	—
	Sadizam	0.09	—
	Empatija	0.37	—

Napomena: η_p^2 = parcijalna kvadrirana eta, granične vrijednosti za ovaj indikator su sljedeće: .01 = mali učinak, .06 = srednja veličina učinka te .14 = veliki učinak (Cohen, 1988);

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Ukupno uzevši, rezultati ovog istraživanja ukazuju na to da se osobe koje preferiraju različite kriminalističke sadržaje, odnosno nasilne, nenasilne i temeljene na istinitim zločinima, ne razlikuju u izraženosti traženja uzbuđenja, empatije i osobinama Mračne tetrade. No, postoje razlike u spolu i dobi. Pokazalo se da što je osoba starija to je veća vjerojatnost da će izabrati nasilne kriminalističke sadržaje pored istinitih zločina i nenasilnih kriminalističkih sadržaja, dok će žene odabrati istinite zločine pored nenasilnih kriminalističkih sadržaja.

Rasprava

Nasilje na televiziji postalo je gotovo neizbježno, a sadrži ga većina televizijskih žanrova (Krcmar i Green, 2000). Kriminalistički žanr po svojim karakteristikama nužno sadrži nasilje, u najmanjoj mjeri kao pozadinsku priču. S obzirom na veliku popularnost kriminalističkih serija i filmova, cilj ovog istraživanja bio je ispitati ulogu traženja uzbuđenja, osobina Mračne tetrade i empatije u preferiranju različitih vrsta televizijskog nasilja, točnije u preferiranju različitih kriminalističkih sadržaja.

Prijašnjim istraživanjima ispitala se povezanost empatije, traženja uzbuđenja i osobina Mračne tetrade s preferiranjem nasilnih sadržaja, preferiranja zlikovaca, krvoprolića i nasilja u filmovima te uzbuđujućih sadržaja (npr. Davis, 2015; Kjeldgaard-Christiansen i sur., 2021). S obzirom na njihove nalaze prvom hipotezom pretpostavilo se da će niska empatija, visoko traženje uzbuđenja i izražene crte Mračne tetrade biti značajni prediktori preferiranja nasilnih kriminalističkih sadržaja i istinitih zločina, ali ne i nenasilnih. Rezultati ovog istraživanja ukazuju na to da se na temelju tih prediktora ne može predvidjeti odabir različitih kriminalističkih sadržaja, dakle hipoteza je odbačena.

Unatoč pretpostavci da će izražene crte Mračne tetrade predvidjeti gledanje istinitih zločina i nasilnih kriminalističkih sadržaja pokazalo se kako one nisu značajni prediktori. Iako su Davis (2015) te Kjeldgaard-Christiansen i suradnici (2021) u istraživanju dobili kako osobe s Mračnim crtama ličnosti pozitivnije ocjenjuju fiktivne likove s jednakim osobinama, Davisovo (2015) istraživanje također je pokazalo kako bez obzira na pozitivnu ocjenu neadaptivnih osobina ličnosti tih likova, osobe s izraženim „mračnim“ crtama ličnosti neće preferirati filmove i serije u kojem se taj lik pojavljuje. Dakle, pozitivnija ocjena zlikovaca u medijima nije nužno povezana i s gledanjem takvih sadržaja. Osim toga, kako je jedno od objašnjenja njihove privučenosti zlikovcima to što ih pozitivnije doživljavaju zbog vlastite sličnosti s njima i lakšeg poistovjećivanja postoji mogućnost kako ih kriminalistički sadržaji i istiniti zločini ne privlače jer su često zlikovci sporedni likovi, a naglasak se stavlja na žrtvu ili rješavanje zločina (Kjeldgaard-Christiansen i sur., 2021). Appel i suradnici (2018) istraživali su kako osobe s izraženim crtama Mračne trijade reagiraju na eudaimonijske video isječke. Eudaimonijsko uživanje u medijskim sadržajima predstavlja uživanje potaknuto nadahnućem i smislom. Takvi sadržaji kod većine ljudi izazivaju određene tjelesne reakcije poput osjećaja da osoba ima knedlu u grlu, nakupljanje suza ili „topline oko srca“. Eudaimonijske priče podrazumijevaju priče o različitim životnim vrijednostima, teškim životnim pričama i herojskim ponašanjima „običnih ljudi“. Gledanje sadržaja o istinitim zločinima može se okarakterizirati kao eudaimonijsko iskustvo s obzirom na to da prikazuju život i sudbinu osoba

koje su stradale ili postale žrtvom zločina (teška životna priča). Istraživanje Appela i suradnika (2018) pokazalo je kako osobe s izraženim osobinama Mračne trijade, za razliku od ljudi koji nemaju izražene te osobine, lošije ocjenjuju eudaimonijske video isječke. Sve tri crte, psihopatija, makijavelizam i narcizam, moderatori su odnosa između gledanja eudaimonijskog videa i percipirane otrcanosti (engl. *perceived corniness*). Otrcanost se odnosi na to da osoba odbacuje video isječak, koji inače budi emocije, smatrajući radnju izmišljenom i umjetnom. Dakle, što je osoba imala izraženiju jednu od crta Mračne trijade to je eudaimonijski video smatrala otrcanijim te je lošije evaluirala sami isječak. Suprotno tome, osobe u kontrolnoj grupi pozitivnije su reagirale na eudaimonijske video isječke, a otrcanima su smatrali video isječke koji nisu imali eudaimonijsku poruku. Dakle, ovo istraživanje je u skladu s istraživanjem Appela i suradnika (2018) ako se filmovi i serije o istinitim zločinima smatraju eudaimonijskim sadržajem. Suprotno nalazu Paulhusa i Jonesa (2015) da sadisti uživaju u gledanju scena u kojima je prikazana patnja, bol i krv, u ovom istraživanju nije pronađen efekt razine sadizma na odabir nasilnih i nenasilnih kriminalističkih sadržaja. Nalaz ovog istraživanja je i u suprotnosti s istraživanjem Portera i suradnika (2014) koje je pokazalo kako osobe koje imaju izraženiju psihopatiju i makijavelizam uživaju u gledanju tuđe nesreće, te da pretražuju internet u potrazi za video sadržajima koji prikazuju osobe koje su doživjele nesreću, ozlijedile se ili osjećaju bol. Razlog neslaganja između ovog i prijašnjih istraživanja može biti i taj da su sve ispitivane kategorije u ovom istraživanju prikazivale igrane scene nesreće, patnje i boli. U prijašnjim istraživanjima koristile su se snimke pravih nesreća i sudskih parnica te je moguće kako su reakcije na istinitu i odglumljenu nesreću različite te da igrani prikazi ne povećavaju vjerojatnost odabira nasilnih kriminalističkih sadržaja i istinitih zločina u odnosu na nenasilne kriminalističke sadržaje.

Drugom hipotezom pretpostavilo se da se osobe koje preferiraju nasilne kriminalističke sadržaje i osobe koje preferiraju istinite zločine neće razlikovati u izraženosti empatije, traženja uzbuđenja i osobina Mračne tetrade. Osim toga, pretpostavilo se da će osobe koje preferiraju nasilne kriminalističke sadržaje i osobe koje preferiraju istinite zločine imati nižu empatiju i izraženije crte traženja uzbuđenja i Mračne tetrade od osoba koje preferiraju nenasilne kriminalističke sadržaje. U skladu s očekivanjima, osobe koje preferiraju nasilne kriminalističke sadržaje i osobe koje preferiraju istinite zločine nisu se razlikovale u izraženosti empatije, traženja uzbuđenja i osobina Mračne tetrade. No, suprotno očekivanjima, nije utvrđena značajna razlika među osobama koje preferiraju nasilne kriminalističke sadržaje, osobama koje preferiraju istinite zločine te osobama koje preferiraju nenasilne kriminalističke sadržaje.

Suprotno očekivanjima, empatija je u sve tri grupe bila jednaka. S obzirom na to da su prijašnja istraživanja pokazala negativnu povezanost između empatije i nasilnih sadržaja (Johnston, 1995; Portell i Mullet, 2014; Bartsch i Mares, 2014; Hoffner i Levine, 2005) očekivalo se da će osobe koje preferiraju nenasilne kriminalističke sadržaje imati višu empatiju od osoba koje preferiraju nasilne kriminalističke sadržaje i istinite zločine. Može se zaključiti kako samo prisustvo/odsustvo grafički/slikovito prikazanog nasilja nije bio dovoljan čimbenik koji bi ukazao na razlike u empatiji među osobama koje preferiraju različite kriminalističke sadržaje. Prema Weaveru (2011) nasiljem se smatraju i prikazi fizički štetnih posljedica koje se pojavljuju kao rezultat nasilja koji nije bio prikazan. Dakle, iako nenasilni kriminalistički sadržaji nisu grafički/slikovito prikazivali nasilje ono je i dalje bilo prisutno u smislu da su se prikazivale posljedice nasilja ili da je gledatelj svjestan da se nasilje dogodilo, samo nije prikazano (kamera je fokusirana na nešto drugo, scena završava prije prikaza nasilja, zacrnjeni ekran itd.). Kako su prijašnja istraživanja pokazala negativnu povezanost između empatije i uživanja u nasilnim sadržajima, ovaj nalaz može ukazivati na to da je samo spominjanje nasilnih djela dovoljno da osobe s višom empatijom odvraća od gledanja takvih sadržaja. Nadalje, pokazalo se kako se gledatelji ne razlikuju niti po razini traženja uzbuđenja. Prijašnja istraživanja pokazala su da osobe koje imaju izraženu crtu traženja uzbuđenja preferiraju uzbudljive i napete sadržaje što se povezuje s nasiljem (Zuckerman i Aluja, 2015). Kriminalistički sadržaji u ovom istraživanju bili su podijeljeni na nasilne, nenasilne i na istinite zločine, ali su ove kategorije jednake u smislu uzbudljivih elemenata poput novosti, kompleksne radnje te napetosti koje su se u ranijim istraživanjima pokazale važnima osobama s izraženom crtom traženja uzbuđenja (Bartsch i Mares, 2014). Možda upravo zbog toga što sve tri kategorije sadrže jednake elemente, crta traženja uzbuđenja nije različita među ovim kategorijama te sama prisutnost/odsutnost grafički/slikovito prikazanog nasilja nema efekta na percepciju napetosti i uzbuđenja. Iako istraživanja sugeriraju da osobe s „mračnim“ crtama ličnosti preferiraju nasilne sadržaje, u ovom istraživanju nije pronađena razlika u izraženosti osobina Mračne tetrade i preferiranja različitih vrsta kriminalističkog sadržaja. Rezultati ovog istraživanja u suprotnosti su s prijašnjima. Iako prijašnja istraživanja ukazuju na to da sadisti preferiraju scene borbi, patnje i krvoprolića (Paulhus i Jones, 2015) u ovom istraživanju nije utvrđeno da sadizam ima efekt na odabir nasilnih kriminalističkih sadržaja i istinitih zločina pored nenasilnih kriminalističkih sadržaja u kojima takve scene nisu prikazane. Može se reći kako je ovaj nalaz u suprotnosti i s istraživanjem Williamsa i suradnika (2001) u kojem se utvrdilo kako osobe s „mračnim“ crtama ličnosti vole agresivne i nasilne sadržaje. Porter i suradnici (2014) su pronašli da osobe s „mračnim“ crtama ličnosti traže sadržaje koji prikazuju

nesreće drugih. Njihovo istraživanje pokazalo je kako osobe s neadaptivnim crtama ličnosti uživaju i u gledanju izricanja kazne, dakle u prikazima nesreće ljudi koje ne uključuju gledanje ozljeđivanja, krvoprolića i slično. Dakle, sam čin hvatanja i kažnjavanja zločinca može se promatrati kao nesreća. Njihov nalaz može poslužiti kao razlog nepostojanja razlike među grupama koje preferiraju različite kriminalističke sadržaje s obzirom na to da sve tri kategorije (nasilni, nenasilni kriminalistički sadržaji i istiniti zločini) prikazuju nesreće drugih ljudi.

Dosadašnja istraživanja nisu proučavala razlike unutar kriminalističkog žanra te iz tog razloga nije moguće u potpunosti usporediti nalaze ovog istraživanja s prijašnjima niti govoriti o manjoj/većoj razini ovih osobina između sudionika i osoba koje ne preferiraju kriminalističke sadržaje. Kao jedan od pokazatelja izraženosti pojedinih osobina ličnosti je usporedba s drugim prijašnjim istraživanjima. Tako su, na primjer, sudionici ovog istraživanja na skali traženja uzbuđenja postizali, u prosjeku, slične rezultate ($M = 17.20$, $SD = 6.23$) dobivene u prijašnjim istraživanjima (Nikolić, 2016: $M = 17.38$, $SD = 6.49$; Tilinger, 2021: $M = 17.88$, $SD = 7.58$). No, kada se radi o empatiji, sudionici ovog istraživanja su, u prosjeku, postizali značajno niže rezultate na skali empatije ($M = 2.54$, $SD = 0.44$) nego u prijašnjim istraživanjima, (Sokić, 2017: $M = 3.32$, $SD = 0.50$; $t(885)_{\text{Golubić-Sokić}} = 22.62$, $p = .00$; Sokić i Ljubin-Golub, 2019: $M = 3.32$, $SD = 0.47$; $t(887)_{\text{Golubić-Sokić i Ljubin Golub}} = 23.66$, $p = .00$). Osim toga, postizali su i značajno više rezultate na skali makijavelizma ($M = 3.09$, $SD = 0.75$) nego u prijašnjim istraživanjima (Richter, 2020: $M = 2.76$, $SD = 0.58$; $t(395)_{\text{Golubić-Richter}} = 4.13$, $p = .00$; Jambrešić, 2018: $M = 2.82$, $SD = 0.67$; $t(561)_{\text{Golubić-Jambrešić}} = 4.50$, $p = .00$). Na skali psihopatije postizali su značajno više rezultate ($M = 2.10$, $SD = 0.69$) nego sudionici u istraživanju koje je provela Richter (2020): $M = 1.79$, $SD = 0.50$ ($t(395)_{\text{Golubić-Richter}} = 4.27$, $p = .00$), međutim, jednake rezultate kao sudionici istraživanja koje je provela Jambrešić (2018): $M = 2.11$, $SD = 0.67$; $t(561)_{\text{Golubić-Jambrešić}} = 0.17$, $p = .86$). Nadalje, pokazalo se kako su sudionici ovog istraživanja i na skali sadizma ($M = 1.99$, $SD = 0.58$) postizali značajno više rezultate nego u prijašnjim istraživanjima (Bukač, 2019: $M = 1.80$, $SD = 0.56$; $t(585)_{\text{Golubić-Bukač}} = 4.04$, $p = .00$; Jambrešić, 2018: $M = 1.75$, $SD = 0.48$; $t(561)_{\text{Golubić-Jambrešić}} = 5.33$, $p = .00$). Konačno, rezultati za narcizam značajno su viši ($M = 2.60$, $SD = 0.71$) nego u istraživanju koje je provela Richter (2020): $M = 2.39$, $SD = 0.60$; $t(395)_{\text{Golubić-Richter}} = 2.73$, $p = .01$, a jednaki kao u istraživanju koje je provela Jambrešić (2018): $M = 2.65$, $SD = 0.66$ ($t(561)_{\text{Golubić-Jambrešić}} = 0.86$, $p = .39$). Zaključno, u usporedbi s prijašnjim istraživanjima provedenima u Republici Hrvatskoj, sudionici ovog istraživanja su manje empatični i imaju izraženije crte Mračne tetrade. No, također treba napomenuti da se prethodno navedena istraživanja nisu fokusirala na preferiranje kriminalističkih sadržaja.

Rezultati ovog istraživanja ukazuju i na to da se osobe koje preferiraju različite kriminalističke sadržaje razlikuju prema spolu, dobi i zanimanju. Pokazalo se da mlađe osobe preferiraju istinite zločine više od nasilnih i nenasilnih kriminalističkih sadržaja. Ovaj nalaz u skladu je s istraživanjem Mares i suradnika (2008) koji su istraživali preferencije žanrova prema dobi. Njihovo istraživanje ukazuje na to da mlađe osobe pokazuju više interesa za gledanje sadržaja koji su tužni, strašni, nasilni i mračni, dok će starije osobe odabrati ugodne sadržaje koji ih ne uznemiravaju. Osim toga, zanimljivo je da su stariji izvještavali o tome da su u mlađoj dobi također voljeli gledati sadržaje koji ih rastužuju i plaše čime bi se moglo zaključiti da odrastanje ima efekt na odabir sadržaja koje će osoba gledati (Mares i Sun, 2010). Jedno od objašnjenja ovog nalaza je da starije i mlađe osobe imaju različite motive za gledanje. Dok mlađi traže priliku da dožive nova i uzbudljiva iskustva koja ne mogu na drugi (siguran) način postići, starije osobe se usredotočavaju na postizanje emocionalnog zadovoljstva, smislenosti i stabilnosti te izbjegavaju nepotrebna negativna iskustva (Mares i sur., 2008). Nadalje, rezultati pokazuju kako je vjerojatnije da će žene odabrati istinite zločine pored nenasilnih kriminalističkih sadržaja. To je u skladu s prijašnjim istraživanjima da žene preferiraju knjige o istinitim zločinima (Vicary i Fraley, 2010), podcaste o istinitim zločinima (Boling i Hull, 2018) i sadržaje koji se bave zločinima (Davie, 2001; Sarteschi, 2016). Scrivner (2021) smatra da morbidna znatiželja može biti jedan od čimbenika koji utječe na preferenciju televizijskih sadržaja te da osobe koje su morbidno znatiželjne, a osjećaju prijetnju, ne bježe od tih podražaja nego se u njima javlja želja za učenjem. S obzirom na to da žene osjećaju veću prijetnju od toga da budu žrtvom zločina ne čudi da su u većoj mjeri privučene pričama o zločinima. Naposljetku, pokazalo se kako osobe čije je zanimanje povezano s kriminalitetom preferiraju istinite zločine i nenasilne kriminalističke sadržaje. Ovaj nalaz mogao bi se staviti u kontekst teorije koju predlažu Bartsch i Mares (2014) prema kojoj pojedinci biraju nasilne sadržaje jer ih smatraju smislenim i vjernim odrazom stvarnosti (eudaimonijski sadržaj). Samo gledanje kriminalističkih sadržaja možda neće dovesti do užitka, ali gledatelj cijeni ozbiljan i pronicljiv odraz pitanja povezanih s kriminalitetom te tako dobiva dublje razumijevanje, socijalnu povezanost i osobni rast. Osobe čija su zanimanja povezana s kriminalitetom mogu ove sadržaje promatrati upravo iz tog aspekta te birati one sadržaje koji ne sadrže grafičke/slikovite prikaze nasilja nego u ovim sadržajima traže smisao.

Iako je ovo jedno od rijetkih istraživanja, dobivene rezultate treba promatrati i u kontekstu nedostataka. Jedan od mogućih nedostataka je način na koji su se sudionici dijelili u kategorije. U ovom istraživanju sudionici su se grupirali prema najdražem žanru koji je određen njihovom najdražom serijom ili filmom. Iako se smatra da film ili serija koja je osobi najdraža

pripada njezinom najdražem žanru (Fischhoff i sur., 1998) to ne mora uvijek biti tako. Moguće je da određeni broj sudionika ima različitu najdražu seriju/film od najdražeg žanra. Nadalje, ako osoba najviše voli gledati jedan žanr to ne znači da ne uživa i u drugima. Žanr o istinitim zločinima je vrlo specifičan i postoji mogućnost da ga mnogi gledaju, ali ga ipak neće staviti na prvo mjesto. Ljudi gledaju televiziju iz mnogih razloga, jedan od njih je užitak. No, užitak može biti hedonistički i eudaimonijski. Hedonistički užitak ostvaruje se gledanjem sadržaja koji je osobi zanimljiv, intrigantan, zabavan i slično. No, osoba može tragati i za eudaimonijskim užitkom. Sadržaji koji osobi nude osobni rast, razvitak, razumijevanje i priliku za učenjem nečeg novog dovest će do eudaimonijskog užitka. Ako je gledanje istinitih zločina povezano s traganjem za smislom, umjesto s užitkom (Bartsch i Mares, 2014) može se pretpostaviti da osobe neće njega smatrati najdražim žanrom jer osoba ne traži uvijek samo eudaimonijski užitak. Takva pretpostavka u skladu je s istraživanjem Vickarya i Fraleya (2010) koji smatraju da je jedan od razloga gledanja i čitanja o zločinima upravo kako bi osoba naučila različite načine kojima može spriječiti da postane žrtvom. Buduća istraživanja mogla bi osobe grupirati prema tome gledaju li osobe istinite zločine ili ne, bez obzira na to je li im to najdraži žanr, kako bi se istražilo postoje li karakteristike u pozadini gledanja takvih sadržaja. Nadalje, pitanje je jesu li sudionici pažljivo čitali upute i jesu li svi sudionici zbilja obožavatelji kriminalističkog žanra ili su samo napisali sadržaje koji su im poznati i koje su gledali. Kako su kriminalističke serije svakodnevno prikazivane u večernjem programu vjerojatno svatko zna nabrojati tri primjera unatoč tome što ih ne gleda ili ih gleda samo zbog dostupnosti. Kako je istraživanje provedeno online nije se moglo utjecati na sudionike da obrate pažnju na uputu. Sama dostupnost ovakvih sadržaja dovodi u pitanje gledaju li osobe kriminalističke sadržaje jer su im lako dostupni ili ih stvarno žele gledati. Iako je današnja tehnologija napredovala i omogućila premotavanje televizijskog sadržaja, ona ipak nije dostupna svima te mnogi i dalje gledaju ono što se u tom trenutku emitira na televiziji. Nadalje, dostupnost sadržaja o istinitim zločinima veća je na platformama poput *Netflix*a i *HBO*-a na koji nisu svi pretplaćeni. U ovom istraživanju nije bilo kontrolne grupe, tj. osoba koje ne preferiraju gledanje kriminalističkih sadržaja, što je onemogućilo usporedbu osoba koje preferiraju kriminalističke sadržaje s onima koji ih ne preferiraju. No, da podsjetimo, usporedbom s drugim istraživanjima utvrđeno je da su sudionici u ovom istraživanju manje empatični i imaju izraženije crte Mračne tetrade. Dakle, u budućim istraživanjima bi se svakako trebala uključiti i kontrolna grupa.

Buduća istraživanja mogla bi provesti dublju analizu preferencije kriminalističkih sadržaja, prvenstveno određivanjem karakteristika ovog žanra koji su ljudima posebice zanimljive i je li opravdano prema tim kategorijama dijeliti kriminalistički žanr na podžanrove.

Nadalje, treba provjeriti i druge osobine ličnosti koje bi mogle imati efekt na odabir kriminalističkog žanra. Osim toga, utječu li osobna iskustva na gledanje kriminalističkih sadržaja. Primjerice, kako na njih reagiraju osobe koje su proživjele traumatsko iskustvo ili koje pomažu žrtvama nasilja. Naposljetku, bilo bi zanimljivo istražiti ima li morbidna znatiželja utjecaj na odabir kriminalističkih sadržaja, posebice onih koji portretiraju istinite zločine. Važnost ovakvih istraživanja leži u istraživanju pravih motiva koje gledatelji imaju kada gledaju nasilne sadržaje. Je li nasilje zbilja potrebno kako bi privuklo publiku? Ako su osobe privučene kriminalističkim sadržajima zbog traganja za smislom, a ne gledanja krvoprolića to može producentima ponuditi način na koji će njihovi sadržaji biti gledaniji bez nusprodukta predstavljenog nasilja. Mnoga su istraživanja do sada pokazala vezu između gledanja nasilnih sadržaja i desenzitizacije koja može dovesti do smanjene empatije prema žrtvi, povećanja straha, učenja nasilnih ponašanja (Haridakis i Rubin, 2003) te smatranja nasilja smiješnim (Allen i sur., 2022). No, kako utjecaj koji će nasilje u medijima imati na osobu imaju i osobine ličnosti (Valković, 2010) važno je prvo istražiti koje su osobine povezane s gledanjem nasilnih sadržaja. Nakon što se ustanove razlike u osobinama između ljudi koji preferiraju nasilne sadržaje i koji ih ne preferiraju može se kvalitetnije istražiti koja je razlika u posljedicama koje gledanje nasilja ima na gledatelja. Povezanost banalizacije i smatranja nasilja smiješnim može se i istražiti u kontekstu gledanja istinitih zločina. S obzirom na to da je ovaj žanr sve popularniji potrebno je istražiti koji utjecaj ima na gledatelja, tko ga gleda i iz kojih razloga i dovodi li do jednakih posljedica kao gledanje nasilja u drugim žanrovima. Ovakva istraživanja su važna kako bi se mogle dati smjernice gledateljima i roditeljima zbog negativnih posljedica na gledatelja. Osim toga, razumijevanje publike određenog žanra je važno kako bi se sadržaj mogao prikazivati na relevantnim mjestima i u relevantno vrijeme.

Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati ulogu empatije, traženja uzbuđenja i Mračne tetrade u preferiranju nasilnih i nenasilnih kriminalističkih sadržaja te istinitih zločina. Jednosmjernom analizom kovarijance utvrđeno je kako ne postoji razlika između osoba koje preferiraju različite vrste kriminalističkih sadržaja u empatiji, traženju uzbuđenja i Mračnoj tetradi. Značajnim kovarijatima pokazali su se dob, spol i zanimanje osobe. Multinomialnom logističkom regresijom utvrđeno je da je veća vjerojatnost da će mlađe osobe prije odabrati istinite zločine nego nasilne i nenasilne kriminalističke sadržaje te da će žene vjerojatnije odabrati istinite zločine nego nenasilne kriminalističke sadržaje. Istražene osobine ličnosti nisu se pokazale prediktorima u preferenciji različitih kriminalističkih sadržaja, no usporedba s prijašnjim istraživanjima pokazala je kako sudionici ovog istraživanja pokazuju nižu razinu empatije i izraženije osobine Mračne tetrade od normalne populacije. Potrebno je još mnogo istraživanja kako bi se moglo zaključivati o osobinama ličnosti u povezanosti s gledanjem kriminalističkih sadržaja, ali ona su važna kako bi se moglo povećati zadovoljstvo gledatelja i istovremeno smanjiti moguće negativne utjecaje gledanja nasilja u medijima.

Literatura

- Allen, J. J., Ash, S. M., i Anderson, C. A. (2022). Who finds media violence funny? Testing the effects of media violence exposure and dark personality traits. *Psychology of popular media*, 11(1), 35-46. doi: 10.1037/ppm0000296
- Allen, J., Livingstone, S. i Reiner, R. (1998). True lies: Changing images of crime in British postwar cinema. *European Journal of Communication*, 13(1), 53-75. doi: 10.1177/0267323198013001003
- Appel, M., Slater, M. D. i Oliver, M. B. (2018). Repelled by virtue? The dark triad and eudaimonic narratives. *Media Psychology*, 22(5), 769-794. doi:10.1080/15213269.2018.1523014
- Bartsch, A. i Mares, M. L. (2014). Making sense of violence: Perceived meaningfulness as a predictor of audience interest in violent media content. *Journal of Communication* 64(5), 956-976. doi:10.1111/jcom.12112
- Batson, C. D. (2009). These things called empathy: Eight related but distinct phenomena. In J. Decety & W. Ickes (Eds.), *The social neuroscience of empathy* (pp. 3–15). MIT Press. doi:9780262012973.003.0002
- Boling, K. S. i Hull, K. (2018). Undisclosed information—Serial is My Favorite Murder: Examining motivations in the true crime podcast audience. *Journal of Radio & Audio Media*, 25(1), 92-108. doi:10.1080/19376529.2017.1370714
- Bošnjak, A. (2017). *Mišljenje o djelovanju smrti i umiranja bolesnika na medicinske sestre u KBC Osijek*. [Doktorska disertacija, Medicinski fakultet sveučilišta u Osijeku].
- Bošnjaković, J. i Radionov, T. (2018). Empathy: Concepts, theories and neuroscientific basis. *Alcoholism and psychiatry research: Journal on psychiatric research and addictions*, 54(2), 123-150. doi:10.20471/dec.2018.54.02.04
- Bowes, S. M., Watts, A. L., Costello, T. H., Murphy, B. A., i Lilienfeld, S. O. (2018). Psychopathy and entertainment preferences: Clarifying the role of abnormal and normal personality in music and movie interests. *Personality and Individual Differences*, 129, 33-37. doi:10.1016/j.paid.2018.03.009
- Buckels, E. E., Jones, D. N., i Paulhus, D. L. (2013). Behavioral confirmation of everyday sadism. *Psychological science*, 24(11), 2201-2209. doi:10.1177/0956797613490749
- Buckels, E. E., Trapnell, P. D. i Paulhus, D. L. (2014). Trolls just want to have fun. *Personality and individual Differences*, 67, 97-102. doi:10.1016/j.paid.2014.01.016

- Bukač, I. (2019). *Odnos mračne tetrade, zadovoljstva vezom i privrženosti partneru*. [Diplomski rad, Filozofski fakultet Osijek]. Dabar. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:945093>
- Bushman, B. J., i Baumeister, R. F. (1998). Threatened egotism, narcissism, self-esteem, and direct and displaced aggression: does self-love or self-hate lead to violence? *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 219–229. doi:10.1037/0022-3514.75.1.219
- Cavender, G., i Jurik, N. (2016). Crime, criminology, and the crime genre. In Knepper, P., & Johansen, A. (Eds.), *The Oxford handbook of the history of crime and criminal justice*. (pp. 320-337). Oxford University Press.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Hillside,
- Damjanović, A., i Međedović, J. (2021). Mračna tetrada i nepovoljni sredinski uslovi kao facilitatori konzumacije psihoaktivnih supstanci. *Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*, 40(1), 69-84. doi:10.47152/ziksi2021014
- Davie, W. R. (2001). Crime and passion: journalism for the masses?. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 45(2), 355-365. doi:10.1207/s15506878jobem4502_11
- Davis, M. H. (1980). A multidimensional approach to individual differences in empathy. *JSAS Catalog of Selected Documents in Psychology*, 10, 85.
- Davis, M. H. (2018). *Empathy: A social psychological approach*. Routledge. doi:10.4324/9780429493898
- Davis, T. (2015). *Do You See what I See? How a Dark Triad Personality Affects Perceptions of Dark Triad Characters in Film and Television*. [Honors Theses, University of Mississippi]. eGROVE. https://egrove.olemiss.edu/hon_thesis/918
- De Corte, K., Buysse, A., Verhofstadt, L. L., Roeyers, H., Ponnet, K. i Davis, M. H. (2007). Measuring empathic tendencies: Reliability and validity of the Dutch version of the Interpersonal Reactivity Index. *Psychologica Belgica*, 47(4), 235-260. doi:10.5334/pb-47-4-235
- Faul, F., Erdfelder, E., Lang, A. G. i Buchner, A. (2007). G*Power 3: a flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. *Behavior Research Methods*, 39, 175-191. doi: 10.3758/BF03193146
- Federman, J. (1997). *National Television Violence Study. Volume 2*. Sage Publications.
- Field, A. P. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics: And sex and drugs and rock 'n' roll* (4th ed.). London: Sage publications.
- Fischhoff, S., Antonio, J., i Lewis, D. (1998). Favorite films and film genres as a function of race, age, and gender. *Journal of Media Psychology*, 3(1), 1-9.

- Greene, K., i Krcmar, M. (2005). Predicting exposure to and liking of media violence: A uses and gratifications approach. *Communication Studies*, 56(1), 71-93. doi:10.1080/0008957042000332250
- Greitemeyer, T. (2015). Everyday sadism predicts violent video game preferences. *Personality and Individual Differences*, 75, 19-23. doi: 10.1016/j.paid.2014.10.049
- Hare, R. D. i Neumann, C. S. (2008). Psychopathy as a clinical and empirical construct. *Annual Review of Clinical Psychology*, 4, 217-246. doi:10.1146/annurev.clinpsy.3.022806.091452
- Haridakis, P. M. i Rubin, A. M. (2003). Motivation for watching television violence and viewer aggression. *Mass Communication and Society*, 6(1), 29-56. doi:10.1207/S15327825MC S0601_4
- Hoffner, C. A. i Levine, K. J. (2005). Enjoyment of mediated fright and violence: A meta-analysis. *Media Psychology*, 7(2), 207-237. doi:10.1207/S1532785XMEP0702_5
- Jambrešić, I. (2018). *Doprinos mračnih osobina ličnosti i moralnosti varanju u akademskom okruženju*. [Diplomski rad, Filozofski fakultet Osijek]. Dabar. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:012470>
- Jelinčić, K. (2020). *Prediktori čestine konzumacije psihoaktivnih tvari kod mladih*. [Diplomski rad, Hrvatski studiji Zagreb]. Dabar. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:700072>
- Johnston, D. D. (1995). Adolescents' motivations for viewing graphic horror. *Human Communication Research*, 21(4), 522-552. doi:10.1111/j.1468-2958.1995.tb00357.x
- Jones, D. N., i Paulhus, D. L. (2014). Introducing the Short Dark Triad (SD3): A brief measure of dark personalities. *Journal of Research in Personality*, 21, 28-41. doi:10.1177/1073191113514105
- Kjeldgaard-Christiansen, J., Fiskaali, A., Høgh-Olesen, H., Johnson, J. A., Smith, M. i Clasen, M. (2021). Do dark personalities prefer dark characters? A personality psychological approach to positive engagement with fictional villainy. *Poetics*, 85, 101511 doi: 10.1016/j.poe tic.2020.101511
- Kline, P. (2011). *The handbook of psychological testing* (2nd ed.). London: Routledge
- Kort-Butler, L. A. i Hartshorn, K. J. S. (2011). Watching the detectives: Crime programming, fear of crime, and attitudes about the criminal justice system. *The Sociological Quarterly*, 52(1), 36-55. doi:10.1111/j.1533-8525.2010.01191.x
- Krause, R. J. i Rucker, D. D. (2020). Can bad be good? The attraction of a darker self. *Psychological science*, 31(5), 518-530. doi:10.1177/0956797620909742

- Krcmar, M. i Greene, K. (2000). Connections between violent television exposure and adolescent risk taking. *Media Psychology*, 2(3), 195-217. doi:10.1207/S1532785XMEP0203_1
- Mares, M. L. i Sun, Y. (2010). The multiple meanings of age for television content preferences. *Human Communication Research*, 36(3), 372-396. doi:10.1111/j.1468-2958.2010.01380.x
- Mares, M. L., Oliver, M. B. i Cantor, J. (2008). Age differences in adults' emotional motivations for exposure to films. *Media Psychology*, 11, 488-511. doi:10.1080/15213260802492026
- Nikolić, M. (2016). *Osobine ličnosti kao prediktori samoprocjene agresivne vožnje kod mladih vozača*. [Diplomski rad, Filozofski fakultet Osijek]. Dabar. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:145147>
- Paulhus, D. L. (2014). Toward a taxonomy of dark personalities. *Current Directions in Psychological Science*, 23(6), 421-426. doi:10.1177/0963721414547737
- Paulhus, D. L. i Dutton, D. G. (2016). Everyday sadism. In V. Zeigler-Hill & D. K. Marcus (Eds.), *The dark side of personality: Science and practice in social, personality, and clinical psychology* (pp. 109-120). American Psychological Association. doi:10.1037/14854-006
- Paulhus, D. L. i Jones, D. N. (2015). Measures of dark personalities. In *Measures of personality and social psychological constructs* (pp. 562-594). Academic Press. doi:10.1016/B978-0-12-386915-9.00020-6
- Paulhus, D. L., i Williams, K. M. (2002). The dark triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of research in personality*, 36(6), 556-563. doi:10.1016/S0092-6566(02)00505-6
- Portell, M. i Mullet, E. (2014). Why do people enjoy watching natural disasters and human violence on television? A reversal theory perspective. *Journal of Motivation, Emotion, and Personality*, 2(1), 38-49. doi:10.12689/jmep.2014.205
- Porter, S., Bhanwer, A., Woodworth, M. i Black, P. J. (2014). Soldiers of misfortune: An examination of the Dark Triad and the experience of schadenfreude. *Personality and Individual Differences*, 67, 64-68. doi:10.1016/j.paid.2013.11.014
- Rentfrow, P. J., Goldberg, L. R., i Zilca, R. (2011). Listening, watching, and reading: The structure and correlates of entertainment preferences. *Journal of personality*, 79(2), 223-258. doi:10.1111/j.1467-6494.2010.00662.x

- Richter, K. (2020). *Uloga integriteta, mračne trijade i emocionalne kompetentnosti u objašnjenju nepoželjnog organizacijskog ponašanja*. [Diplomski rad, Hrvatski studij Zagreb]. Dabar. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:094789>
- Sarteschi, C. M. (2016). *Mass and serial murder in America*. Springer International Publishing.
- Scrivner, C. (2021). An infectious curiosity: Morbid curiosity and media preferences during a Pandemic. *Evolutionary Studies in Imaginative Culture*, 5(1), 1-12. doi: 10.26613/esic.5.1.206
- Sokić, K. (2017). *Provjera trijarhijskog modela psihopatije*. [Doktorska disertacija, Filozofski fakultet Zagreb]. Knjižnica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/9239>
- Sokić, K. i Ljubin-Golub, T. (2019). Exploring the role of boldness in The Triarchic Psychopathy Model. *Psihološka istraživanja*, 22(1), 135-152.
- Stahl, C., Voss, A., Schmitz, F., Nuszbaum, M., Tüscher, O., Lieb, K. i Klauer, K. C. (2014). Behavioral components of impulsivity. *Journal of Experimental Psychology: General*, 143(2), 850–886. doi:10.1037/a0033981
- Šojat, A. (2007). *Traženje uzbuđenja i rodna uloga*. [Diplomski rad, Filozofski fakultet Zagreb]. Knjižnica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/412/1/SojatAna.pdf>
- Tabachnick, B. G. i Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6th ed.). Boston, MA: Pearson.
- Tilinger, M. (2021). *Zašto je teško "ostati doma"? Istraživanje ponašanja osoba koje su kršile samoizolaciju tijekom pandemije Covid-19*. [Diplomski rad, Filozofski fakultet Osijek]. Dabar. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:285396>
- Trémolière, B. i Djeriouat, H. (2016). The sadistic trait predicts minimization of intention and causal responsibility in moral judgment. *Cognition*, 146, 158-171. doi:10.1016/j.cognition.2015.09.014
- Valković, J. (2010). Oblici i utjecaji televizijskog nasilja. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 8(1), 67-85.
- Vicary, A. M. i Fraley, R. C. (2010). Captured by true crime: Why are women drawn to tales of rape, murder, and serial killers?. *Social Psychological and Personality Science*, 1(1), 81-86. doi:10.1177/1948550609355486
- Walter, H. (2012). Social cognitive neuroscience of empathy: concepts, circuits, and genes. *Emotion Review*, 4(1), 9-17. doi:10.1177/1754073911421379

- Weaver, A. J. (2011). A meta-analytical review of selective exposure to and the enjoyment of media violence. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 55(2), 232-250. doi:10.1080/08838151.2011.570826
- Wertag, A., Vrselja, I. i Tomić, T. (2011). Provjera konstruktne valjanosti Paulhusovog i Williamsovog (2002) upitnika Mračne trijade D3-27, 19. *godišnja konferencija hrvatskih psihologa Osijek*.
- Williams, K. M., McAndrew, A., Learn, T., Harms, P. i Paulhus, D. L. (2001). The Dark Triad returns: Entertainment preferences and antisocial behavior among narcissists, Machiavellians, and psychopaths. In *Poster presented at the 109th Annual Convention of the American Psychological Association, San Francisco, CA*.
- Worth, K. A., Gibson Chambers, J., Nassau, D. H., Rakhra, B. K. i Sargent, J. D. (2008). Exposure of US adolescents to extremely violent movies. *Pediatrics*, 122(2), 306-312. doi: 10.1542/peds.2007-1096
- Xie, G. X. i Lee, M. J. (2008). Anticipated violence, arousal, and enjoyment of movies: viewers' reactions to violent previews based on arousal-seeking tendency. *The Journal of social psychology*, 148(3), 277-292. doi:10.3200/SOCP.148.3.277-292
- Zuckerman, M. (1994). *Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking*. Cambridge University Press.
- Zuckerman, M. (2000). Are you a risk-taker?. *Psychology Today-New York-*, 33(6), 52-57.
- Zuckerman, M. (2015). Behavior and biology: Research on sensation seeking and reactions to the media. In Donohew, L., Sypher, H.E., & Higgins, E.T. (Eds.), *Communication, Social Cognition, and Affect (PLE: Emotion)* (1st ed, pp. 189-210). Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9781315743974>
- Zuckerman, M. i Aluja, A. (2015). Measures of sensation seeking. In Boyle, G., Saklofske, D. H., & Matthews, G. (Eds.), *Measures of personality and social psychological constructs*. (pp. 352-380). Academic Press. doi:10.1016/B978-0-12-386915-9.00013-9